

ISTEN HÁZÁBAN, KÖZÖSSÉGBEN

Bencés monostor ezer éve Bakonybélben

SZENT MAURÍCIUSZ MONOSTOR

ISTEN HÁZÁBAN, KÖZÖSSÉGBEN

Bencés monostor ezer éve Bakonybélben

ISTEN HÁZÁBAN, KÖZÖSSÉGBEN

Bencés monostor ezer éve Bakonybélben

Szerkesztette: *Vásárhelyi Anzelm*
Képszerkesztő: *Mari Béla*
Lektor: *Ábrahám Zoltán*
Felelős kiadó: *Halmos Ábel*

© Szent Mauríciusz Monostor, 2013

TARTALOM

Ajánlás / 11

I. VÁSÁRHELYI ANZELM: A SZENT MAURÍCIUSZ
MONOSTOR TÖRTÉNETE / 13

- 1. ALAPÍTÓK, PATRÓNUSOK (11–13. SZ.) / 15
 - 1.1. Szent Günther (955–1045) / 18
 - 1.2. Szent Mauríciusz tisztelete / 27
 - 1.3. A remete életforma / 29
 - 1.4. Szent Gellért Bakonybélben / 31

- 2. A HITELESHELY / 36
 - 2.1. A Bakonybéli Apátság alapítólevele (1230–1240, 1330) / 36
 - 2.2. Az 1086-ban keletkezett inventárium / 39
 - 2.3. Hiteleshelyi intézmény / 41

- 3. ELHÚZÓDÓ VÁLSÁG (14–16. SZ.) / 43
 - 3.1. A kegyúri intézmény árnyoldala / 43
 - 3.2. A magyar bencés monostorok uniója / 45
 - 3.3. Szekularizáció a török megszállás idején / 48

- 4. A BAROKK KOR (17–18. SZ.) / 50
 - 4.1. A monostor és a falu / 50

- 4.2. Tanárképzés Bakonybélben / 54
- 4.3. Szekularizáció a felvilágosodás korában / 56

- 5. A FŐAPÁTSÁG ES A FIÓKAPÁTSÁGOK (19–20. SZ.) / 58
- 5.1. Guzmics Izidor és a reformkori szellemi műhely / 59
- 5.2. Tanárképző Főiskola / 61
- 5.3. Az angolpark / 64
- 5.4. Sárkány Miklós apáti szolgálata / 68

- 6. MAGYAR BENCÉS KONGREGÁCIÓ A 20. SZÁZADBAN / 71
- 6.1. A tanári, lelkipásztori szolgálat és annak gazdasági háttere / 71
- 6.2. *Ver monasticum* / 73
- 6.3. Szekularizáció a totalitárius rendszerben / 75
- 6.4. A Szeretetotthon Bakonybélben / 77

- 7. MONOSTOROK A MAI VILÁGBAN / 79
- 7.1. Szent Benedek, Európa patrónusa / 79
- 7.2. A keresztények közötti párbeszéd / 82

- 8. ÚJ ALAPÍTÁS, 1998 / 83

II. TERDIK SZILVESZTER: A TEMPLOM
MŰVÉSZETTÖRTÉNETI BEMUTATÁSA / 89

- 1. KÖZÉPKORI ELŐZMÉNYEK / 89

- 2. BAROKK KORI ÉPÍTKEZÉSEK / 91

- 3. A BERENDEZÉS / 97
- 3.1. A főoltár / 97
- 3.2. Szűz Mária-oltár / 101
- 3.3. Szent Benedek-oltár / 102
- 3.4. Szószék / 104
- 3.5. Orgona / 105
- 3.6. Egyéb berendezési tárgyak / 106
- 3.7. *A Szent Család* / 111

III. FÜGGELÉK / 115

- 1. Szent Eucherius: Az agaunumi vértanúk,
Szent Maurícius és társai kínszenvedése / 115
- 2. *A Szent Mauríciusz Monostor Alapítólevele* (1230–1240, 1330) / 127
- 3. A béli monostor Szent László-féle összeírólevele (1086) / 133
- 4. IX. Gergely pápa oklevele (1230) / 149

IV. FELHASZNÁLT IRODALOM / 157

V. TURISZTIKAI INFORMÁCIÓK / 167

1.

Ajánlás

„Locī ubi Deus quaeritur” – „Helyek, ahol Istent keresik” címmel már másodszor is megjelent a Bencés Konföderáció monostorainak képes katalógusa, amelyből Bakonybél még hiányzik. Hiányzik, mert a katalógus megjelenésekor, a létező szocializmus idején csipkerózsika álmát aludta az apátság. Amikor aztán ismét ránk köszöntött a szabadság, Isten vágyat ébresztett az Őt keresőkben is, hogy ezt az ősi helyet, ősi szentélyt az elhagyatottság lelki és fizikai romjaiból újjáépítsék. A Szent Maurícius Monostor ezeréves történetének része a törekenység, az emberi bűn és a hatalomtól elszenvedett pusztítás, ugyanakkor mutatja a megújulásra valón készséget és a megőrzött vagy megmaradt értékeket is.

A Magyar Bencés Kongregáció pannonhalmi anyamonostorának előjáróit és szerzeteseit a 20. század utolsó éveiben az a hit és vágy vezette, hogy a mustármag törvényét szem előtt tartva szerény kezdettel, a közelmúlt béklyóitól megszabadulva vágjanak utat a jövőnek, újult erővel keressék Istent, arra szegezzék szemüket, Aki a növekedést adja. Az újrakezdett szerzetesélet eddigi küzdelmei az „örökség és küldetés” feszültségét tükrözik. De a történet folytatódik, és amint az egyház, úgy a monostor is folytatja a kényszerből megszakított zarándokutat: „Az Egyház

1. kép • Németh Tamás: Pantokrátor ikon, 2000

2.

» a világtól elszenvedett üldözések és az Istentől kapott vigasztalások közepette járva zarándokútját », az Úr keresztjét és halálát hirdeti, amíg el nem jön [vö. 1Kor 11,26]. Megerősíti azonban a föltámadott Úr ereje, hogy külső-belső bajait és nehézségeit türelemmel és szeretettel legyőzze, és az Ő misztériumát, jóllehet árnyékszerűen, mégis hűségesen kinyilvánítsa a világnak, míg végezetül teljes világosságában megmutatkozik.” (LUMEN GENTIUM, 1. fejezet, 8. sz.)

A bakonybéli Isten házáról szóló könyv tükör, hasznos olvasmány, ihletet adó, lelket ébresztő kézikönyv, elgondolkodásra ösztönöz. Szeretettel ajánlom a kedves Olvasónak.

~
VÁRSZEGI ASZTRIK
pannonhalmi főapát

2013. Szent Benedek Atyánk
ünnepén, július 11-én.

I. A Szent Maurícius Monostor története

A monostor középkori forrásokban előforduló névváltozatai: *ecclesia Sancti Mauricii de Bel* (1181), *monasterium Sancti Mauricii in Baconsilva Pannoniorum* (1230), *monasterium Sancti Mauricii de Bely, de Bel, de Beel* (1232–1525), *monasterium Sancti Mauricii de Beel ordinis Sancti Benedicti* (1429, 1450), *monasterium Beati Mauricii de Bakon Beel* (1528).¹

Sörös Pongrác 1903-ban és 1904-ben publikálta a Bakonybéli Apátság történetével foglalkozó két kötetes monográfiáját, melynek címe és alcíme: *A Bakonybéli Apátság Története (Az önállóság kora 1023–1548) és A Bakonybéli Apátság Története (A Pannonhalmától való függés kora 1548-tól napjainkig)*. A névhasználat – amint a példákból is jól látható – sokszor változott. A *Bakonybéli Apátság* a bakonybéli bencés közösség századok óta máig érvényes egyházi megnevezése.

A névhasználat azonban pontosításra szorul, mivel az autonómia tekintetében koronként mást és mást jelölt. Sörös számára a periodizációt meghatározó szempont a kegyúri függőségben való változás: kezdetben, ötszáz éven át a királyi család volt az apátság kegyura. II. Ulászló király 1516-ban a Bakonybéli Apátság kegyuraságát a Szent Márton-hegyi Apátságnak ajándékozta. Ettől kezdve 1950-ig gazdasági és személyi kérdésekben a kegyúr, a Pannonhalmi Főapátság elöljáróinak véleménye volt a meghatározó. Ennek a periódusnak sajátos belső névhasználat az ún. „fiókapátság”. Az Magyar Bencés Kongregációban ebben

¹ HERVAY 2011. 479.